

Norsk Ornitologisk Forening (NOF)

Sandgata 30 B
N-7012 Trondheim

e-post: nof@birdlife.no internett: www.birdlife.no

Telefon: (+ 47) 73 84 16 40
Fax: (+ 47) 73 84 16 41
Bankgiro: 4358.50.12840
Org. nr.: 970 089 748

**Fylkesmannen i Hordaland
Miljøvern avdelingen
Postboks 7310
5020 Bergen**

Deres ref.
2006/11314

Deres kontaktperson
Trond Aalstad

Vår ref.
07/79 471.38

Vår kontaktperson
Inge Hafstad (inge@birdlife.no)

Dato
14. februar 2007

Innspill til forvaltningsplan for Hardangervidda Nasjonalpark

Det vises til brev, datert 15. januar 2007, der det bees om innspill i forbindelse med revidering av forvaltningsplanen for Hardangervidda nasjonalpark med tilhørende landskapsvernområde. Gjeldende plan er fra mai 2003, og har etter Norsk Ornitologisk Forening (NOF) sin mening en del klare mangler knyttet til bevaringen av det spesielle alpine fuglelivet på Hardangervidda. Frist for innspill var satt til 15. februar d.å.

Innledning

Konferansen om forvaltning av Hardangervidda som ble avholdt på Hotel Ullensvang i midten av november 2006 var for oss i Norsk Ornitologisk Forening (NOF) avd. Hordaland meget interessant. For en gangs skyld når det gjelder Hardangervidda, var ikke hovedfokus villreinforvaltningen. Viddas verneverdier og forvaltning av disse var i fokus på konferansen første dag. Fuglelivet ble viet mye oppmerksomhet. Representanter fra Fylkesmannens Miljøvern avdeling i Hordaland (FMVA) innrømmet åpent at man ikke hadde vært flinke nok til å verne om ornitologisk viktige forekomster, der dykkender og lom ble viet ekstra oppmerksomhet. Norsk Ornitologisk Forening avd. Hordaland har ingen problemer med å være enig med FMVA i dette utsagnet. Vi håper innrømmelsen kan være starten på et bedre vern av naturverdiene på Hardangervidda i tiden som kommer.

Dagens forvaltning av Hardangervidda

Problemet med dagens forvaltning av Hardangervidda er egentlig ikke den foreliggende forvaltningsplanen i seg selv, men heller det faktum at innholdet ikke blir fulgt opp. Det er således *forvaltningspraksisen* som har behov for å bli innskjerpet i større grad enn selve planen.

Våre påfølgende innspill fokuserer på det som har med de ornitologiske verneverdiene å gjøre. Vi vil illustrere FMVA's innrømmelse med ett av de mye omtalte tema på konferansen, nemlig dykkendene.

Forvaltningsplanens punkt 3.2 "Strategiar for forvaltninga" har en tekstboks som redegjør for prioritering mellom bruk og vern.

Her står det blant annet:

”Brukarinteressene skal som hovudregel tilpassast omsynet til verneverdiane for å unngå konflikhtar”

”Reine næringsomsyn skal vere underordna verneformålet og omsynet til verneverdiar”

Disse prinsippene ser i våre øyne ut til **IKKE** å bli fulgt i dag, verken av lokal eller regional forvaltning. Problemet med forstyrrelser og drukning av storlom og dykkender, de fleste berørte artene attpåtil på den norske rødlista, har vært kjent for forvaltningen siden før nasjonalparken ble opprettet. Man har tilsynelatende skjøvet problemstillingen fra seg. Bestandene av disse sårbare og dykkende artene har i denne perioden gått kraftig tilbake.

Samme tekstboks i kap. 3.2. redegjør også for hvordan forvaltningen skal prioritere mellom brukerinteresser. Der står bl.a.; ”Næringsmessig hausting av ressursane aure og villrein som grunnlag for verdiskaping i bygdene rundt vidda, skal prioriterast framfor hausting for rekreasjon”.

For å oppsummere: Forvaltningsplanen sier at verneverdiene (herunder rødlistede fuglearter) skal prioriteres fremfor næringsinteresser; og næringsinteresser skal prioriteres fremfor ”hasting for rekreasjon”. Faktum i dag er at i innsjøene på vidda blir både næring og rekreasjon prioritert foran verneformålet. Vi forventer at forvaltningen griper fatt i dette! Det fisket som foregår i innsjøene på Vestvidda har lite med næringsfiske å gjøre, med de få unntak som gjelder driften av turisthyttene. De resterende 90 % av garnfisket er kun til eget bruk, eller til en meget beskjeden rakfiskproduksjon, som knapt kan kalles ”næringsutvikling i bygdene”.

Kommentarer til ”Forvaltningsplan for Hardangervidda”, DN-rapport 2003-1.

NOF Hordaland har følgende kommentarer og forslag til endringer, som vi ser som nødvendige for å oppnå en bedre forvaltning av Hardangerviddas fugleliv. Vi tar utgangspunkt i eksisterende plan og kommenterer punktvis der det er naturlig.

Generelt:

Forvaltningsplanen må få et sterkere fokus på de ornitologiske verneverdiene. For mange arter, dersom vi ser på forvaltningen i et Sør-Skandinavisk perspektiv, er delbestandene på Hardangervidda svært viktige. Hardangervidda er den største høyfjellssletta i Nord-Europa, der samlet areal av alpine vann, våtmarker og andre fjellområder gjør at antall individer i Viddebestanden utgjør en vesentlig prosentandel av den skandinaviske totalbestanden av mange arter. Dette må de som skal forvalte Hardangervidda vite. Vidda er trolig unik når det gjelder artsdiversitet knyttet til innsjøer og våtmarker, og delbestandene av flere rødlistearter er viktige i forvaltningsmessig sammenheng. Hardangervidda fungerer som en sørvestlig utpost for mange alpine og sub-alpine arters utbredelse. Det gjelder bergand, havelle, sjøorre, boltit, temmincksnipe, myrsnipe, brushane, dobbeltbekkasin, svømmesnipe, fjelljo, fjellerke og lappspurv. Slike utkantpopulasjoner er meget viktige i overvåkingssammenheng, da en eventuell bestandsnedgang vanligvis først blir merkbar i utkanten av utbredelsesområdet. De siste tiårene har arter som brushane, svømmesnipe og fjæreplytt gradvis forsvunnet fra Hardangervidda uten at forvaltningen har stilt spørsmål ved hvorfor dette skjer. Det er ikke akseptabelt, selv om det i disse tre tilfellene er sannsynlig at årsaken til tilbakegangen ikke er å finne på Hardangervidda.

På tross av at villreinen på Hardangervidda på ingen måte er truet i sin eksistens, er det etter vår mening en ekstrem ”overfokus” på villrein både i forvaltningsplanen og ellers i

forvaltningsapparatet. Vi erkjenner at Hardangerviddas posisjon er unik når det gjelder villrein, men vi stiller krav om at de ornitologiske verneverdiene får like stor oppmerksomhet i den nye forvaltningsplanen. Problemstillingene knyttet til bl.a. våtmarksfugl er såpass akutte grunnet kraftig tilbakegang av en del arter, også knyttet til menneskelig aktivitet, at dette er påkrevd.

Kap 3 "Problemskildring og strategier".

En forvaltningsplan vil normalt være tidsbegrenset, og etter et gitt antall år bli avløst av en ny forvaltningsplan. Kap 1. "Prioriterte problemstillinger for forvaltningen" bør derfor ha fokus på de problemstillingene som i dagens situasjon blir oppfattet som de mest akutte i forhold til sikring av verneverdiene. På konferansen på Hotell Ullensvang i november 2006 var representanter for FMVA klare på at problemstillingen knyttet til våtmarksfugl, dels i forhold til garnfiske og andre momenter ved fiskeforvaltning på Vidda, var så akutt at det var helt nødvendig å ta tak i dette.

Dagens forvaltningsplan mangler et avsnitt om "Forvaltning av truede fuglearter" under kap. 3.1. Fuglearter har forsvunnet eller gått kraftig tilbake på Hardangervidda uten at dette har blitt oppfanget av forvaltningsapparatet på noe tidspunkt (brushane er nå trolig helt borte, svømmesnipe og fjæreplytt er i kraftig tilbakegang). Situasjonen for en rekke av de fugleartene som fremdeles finnes på Vidda, blant annet en rekke rødlistearter, er langt mer akutt og burde derfor oppfattes slik av forvaltningsapparatet.

I faktaboks om "Prioritering mellom bruk og vern" må det gjøres følgende endring i første punkt: "som hovedregel" strykes, slik at setningen blir lydende: "Brukarinteressene skal tilpassast omsynet til verneverdiane for å unngå konflikter". Dette mener vi er nødvendig for å unngå uthuling av verneformålet.

Kap. 4 Naturgrunnlag

4.1.4 Dyreliv

Den eksisterende forvaltningsplanen er faglig skuffende svak på dette punktet. For at forvaltningsplanen skal fungere som et verktøy i forvaltningen, må den jo nevne de artene den tar mål av seg til å forvalte, og de problemstillingene som knytter seg til dem? Hele ornitologien er nevnt på 11 linjer, og sju rødlistearter med hekkebestander i nasjonalparken er ikke nevnt med et ord. Til sammenligning er villreinen, som ikke er en rødlisteart, omtalt over en side.

Beskrivelsen av Hardangerviddas dyreliv er altfor knapp, med unntak av villrein. Dette kapitlet må utvides kraftig og få egne underkapitler med omtale av ornitologiske og limnologiske (herunder fisk) problemstillinger. Forvaltningsplanen må beskrive de viktigste artsforekomstene av fugl, og hvilke utfordringer som knytter seg til hver enkelt art.

Vi reagerer også på noen av formuleringene under punktet Dyreliv. Setningen "Lirype og fjellrype er viktigaste grunnlaget for småviltjakta" hører hjemme under kapittel 4.3.3, avsnitt om "Fritidsfiske og jakt" - ikke slik det står nå, som en innledning til et (altfor kort) avsnitt om fuglelivet på Hardangervidda. Jordugle er aldri "særleg talrik" på Hardangervidda, i alle fall ikke de siste 50 år. Den nest mest tallrike rovfuglen på Hardangervidda er trolig dvergalk. Forekomster av fjellmyrløper på Hardangervidda eksisterer kun i gammel litteratur, og har aldri vært dokumentert. Denne arten forekommer normalt ikke i så alpine miljøer som på Vidda.

Avslutningsvis i kap. 4 i grønn boks "Generelle retningslinjer" står det et kapittel om at "Utsetjing av fisk er i utgangspunktet forbode". Utsetting av fisk har vært omfattende på Hardangervidda, med en lang rekke skadevirkninger på lokal fauna som resultat. Vi skal her

ikke gå inn på detaljene, men poengtere at det er nødvendig å innskjerpe praksis på dette punktet. ”Alle” vet at det settes fisk i vann hvor det ikke er gitt løyve, så lenge det er gitt løyve noen steder. Fisk konkurrerer med dykkender om næring. Utsetting i vann med naturlig fåtallig og stor fisk, med maksimal avkastning i antall kilo fisk som mål, hører ikke hjemme i en nasjonalpark og denne praksisen passer ikke inn under de retningslinjene som er skissert her.

Fra naturen sin side har mange vann på Hardangervidda store svingninger i bestandene av fisk, siden mange gytesesonger blir ødelagt av vanskelige værforhold og strenge vintre. Et slikt naturlig system, der det i perioder er lav fisketetthet, vil være gunstig for de organismene (eks. vannfugl) som konkurrerer med ørreten om næring. **Utsetting av fisk for å oppnå maksimal avkastning i antall kilo fisk er skadelig for bestanden av dykkender, herunder rødlistearter, og derfor i strid med verneformålet.** I Tinnhølen, en av de viktigste lokalitetene for dykkender på Hardangervidda, økte utsettingene på slutten av 90-tallet og garnfiskepresset er her så stort at det ødelegger for naturlig rekruttering ved at svært lite hunnfisk når reproduktiv alder (Påpekt i MVA-rapport nr. 8/2005 fra Fylkesmannen i Hordaland). De siste årene har vi sett en innskjerping i tillatelsene til utsettinger, med en økt fokus på å flytte lokal fisk (eks. fra Bjoreio opp i Tinnhølen). Dette er en praksis som er mindre konfliktskyt, men vi vil poengtere at NOF sitt standpunkt er at utsetting kun er akseptabelt i innsjøer der menneskeskapt endringer har ført til vesentlig skade på vassdragets naturlige reproduksjonspotensial.

Kap 4.1, grønn boks ”Oppfølgjande tiltak”.

Her kommer vi til forvaltningsplanens viktigste punkt: Hva må gjøres for å nå de målsetningene som ble skissert på seminaret på Hotel Ullensvang.

I dag står det at ”Det skal utarbeidast ein plan for overvåking og forvaltning av raudlisteartar og viktige biotopar på Hardangervidda. Denne planen må omfatte m.a. fjellrev, jerv, snøugle, jaktfalk og kongeørn, villreinen sine leveområde, viktige våtmarksområde og raudlisteartar frå lågare fauna. Planen må omfatte tiltak mot faunakriminalitet og vurdere tiltak for å styrke førekomsten av fjellrev”.

Det er etter vår mening ikke mulig å få alt dette inn i en og samme forvaltningsplan, siden denne måtte ta hensyn til så mange vidt forskjellige problemstillinger at det for det første ville tatt en evighet å lage den, dessuten ville hver delproblemstilling ikke bli grundig nok behandlet. Mange av de nevnte arter er dessuten omfattet av egne nasjonale og regionale forvaltningsplaner den dag i dag, som fungerer bra.

Når det gjelder ornitologi kan vi ikke se at det er behov for en forvaltningsplan for kongeørn. Denne arten har en stabil og god bestand både rundt Hardangervidda og i resten av landsdelen. Snøugla kommer neppe tilbake til Hardangervidda selv om man lager en forvaltningsplan. Da må man i alle fall først lage en forvaltningsplan som løser problemene med minkende bestander av fjellrotte og andre smågnagere – ingen mat, ingen snøugle.

Det mest akutte problemet i dag på Hardangervidda, er kraftig minkende bestander av flere våtmarksarter. Skal man snu denne trenden må det snarest komme i stand et samarbeid på tvers av fylkesgrensene, og det må utarbeides en forvaltningsplan for storlom og dykkender på Hardangervidda. Det er disse artene som i dag rammes ved å drukne i fiskegarn, og er i konkurranse med fiskebestander og spredning av ørekyte.

- Forvaltningsplanen må basere seg på både historisk og oppdatert kunnskap om disse artenes forekomst på Hardangervidda, og dårlig undersøkte områder med potensial for disse artene må kartlegges.

- Påviste nøkkelområder for disse artene må forvaltes som nøkkelområder; garnfiskeforbud må vurderes på spesielt viktige lokaliteter.
- Forvaltningsplanen må være overstyrende i forhold til driftsplaner for fiskeressursene på Hardangervidda.
- Det må satses på informasjon til fjellstyrer og bygdefolket om hvorfor det er nødvendig å stramme til i forvaltningen.
- Det må føres strengere oppsyn med garnfisket. All fugl som drukner i garn er fallvilt og derved statens eiendom, men dette følges ikke opp av garnfiskere i dag og fugl blir kun helt unntaksvis levert inn til myndighetene. En oppsynsordning der garnfiskere blir kontrollert er eneste måten å skaffe troverdige data som kan si noe om omfanget av problemet.
- Det foreligger i dag gode og oppdaterte data som gjør det mulig å nokså raskt utarbeide en forvaltningsplan.
- Ansvar for denne forvaltningsplanen, samt forvaltningsansvaret for de problemstillingene som planen tar for seg, må ligge hos Fylkesmannens Miljøvernavdeling. Det er også viktig at profesjonelle ornitologer blir integrert i arbeidet. Kommunal forvaltning/Fjellstyrene er ikke et egnet forum for å håndtere denne problemstillingen, både pga. manglende kompetanse om problemstillingen og fordi det fort vil oppstå interessekonflikter i forhold til f.eks. lokale driftsplaner for fiskeressurser som disse organene skal ta hånd om.

Kap 5 Soneinndeling

Opprettelsen av spesielle vernesoner kan være en god metode for å nå en målsetning om bedre vern av nøkkelområder for hekkende vannfugler. Det bør identifiseres flere slike vernesoner, og dersom målsetningen om vern av vannfugl skal ha noe for seg, så må det være garnfiskeforbud i disse vernesonene.

For Norsk Ornitologisk Forening

NOF avd. Hordaland

NOF avd. Buskerud

**Inge Hafstad
(generalsekretær)**

**Ingvar Måge (sign)
(leder)**

**Egil Mikalsen
(leder)**

Kopi til:

Fylkesmannen i Buskerud
Fylkesmannen i Telemark
Direktoratet for naturforvaltning

Postboks 1604
Statens Hus
Tungasletta 2

3007 Drammen
3708 Skien
7485 Trondheim